

LITERATURA LLATINA

1. INTRODUCCIÓ

Considerem el 753 aC com a data d'inici del desenvolupament històric de Roma, però no és fins cinc segles més tard (200 aC). De la mateixa manera, la fi de l'Imperi romà l'any 476 dC no significa la fi de la literatura llatina, ja que fins gairebé el segle VII dC, podem continuar parlant d'autors i obres de la literatura romana.

Considerem la literatura romana la prova més evident de la influència de l'Hel·lenisme en la societat romana. Aquest procés es va iniciar amb la conquesta de la Magna Grècia a principis del segle III aC i es va accentuar amb la incorporació a l'Imperi Romà de Grècia i tot el Mediterrani oriental (s. II aC). Grècia va conquerir els seus colonitzadors "*Graecia capta ferum victorem cepit*", va dir Horaci. Es va començar a estudiar la llengua i literatura gregues i els romans van imitar els temes, els gèneres, la mètrica i la estilística grega; es van introduir gran quantitat de paraules gregues i alguns autors romans van escriure obres en grec.

Considerem el període comprès entre el segle I aC i el segle I dC com segle d'or de la literatura romana.

2. PERÍODES DE LA LITERATURA LLATINA

aC							dC						
VIII	VII	VI	V	IV	III	II	I	I	II	III	IV	V	
MONARQUIA		REPÚBLICA					IMPERI						
241							88	14	180			565	
ORÍGENS					ARC AIC	CLÀ SSIC	POSTCLÀ SSIC	DECADENT o TARDÀ					

- **Orígens** → Fins a la fi de la primera guerra Púnica, 241 aC.
- **Època arcaica** → Del 241 aC fins a la guerra social, 88 aC.
- **Època clàssica** → Del 88 aC fins a la mort d'August, 14 dC.
- **Època postclàssica** → Del 14 dC mort d'Octavi August, fins mort de Marc Aureli, 180 dC.
- **Època tardana** → Del 180 fins a la mort de Justinià, 565 dC.

3. PERÍODES DE LA LITERATURA LLATINA

Els textos llatins poden pertànyer a un gènere o a un altre segons les seves característiques de fons (continguts) i de forma (estructura).

ÈPICA → Manifestació literària en que es narren **esdeveniments o fets heroics**. Es van adoptar i fins i tot traduir, textos grecs. Els autors més importants són **Virgili i Ovidi**.

TEATRE → És el gènere literari **més antic de la literatura llatina**. Va sorgir de l'adaptació dels esquemes dramàtics grecs després de la conquesta de la Magna Grècia. Podem parlar de **tragèdia i comèdia**.

- **Tragèdia** → Es mostra la grandesa de situacions conflictives en la que uns personatges passen una **situació feliç dins una situació malaurada, guiats per un destí fatal**. El màxim exponent és **Sèneca**.
- **Comèdia** → Mostra **situacions humanes**, moltes vegades preses de la **vida quotidiana** i reflecteix fets relacionats amb un **moment polític i social que el públic pot reconèixer**, amb una **finalitat crítica i burlesca**. Els màxims exponents són **Plaute i Terenci**.

LÍRICA → És el gènere literari més apropiat per transmetre **sentiments i pensaments íntims**. Va sorgir a finals del segle II aC. Tenim diversos subgèneres:

- **Ègloga** → En un **paisatge idíl·lic** envoltats d'una **natura idealitzada**, uns pastors dialoguen, generalment sobre **temes amorosos**. El màxim exponent és **Virgili**.
- **Elegia** → A partir de models grecs en els quals l'elegia s'utilitzava per tractar temes socials i polítics, els autors llatins desenvolupen altres temes referits a **l'amor, la vida i la mort**. El màxim exponent és **Ovidi**.
- **Epigrama** → Originalment, els epigrames eren inscripcions funeràries breus que es gravaven en monuments. posteriorment en aquestes composicions es tracten temes diversos; com ara **ofrenes a una divinitat, elogis de persones mortes, expressió de sentiments amorosos, sàtires i burles...** El màxim exponent és **Marcial**.
- **Oda** → Composició de tema elevat a través de la qual **el poeta expressa els seus pensaments i les seves reflexions sobre assumptes relacionats amb la vida, la natura, amb algun personatge rellevant de l'època...** El màxim exponent és **Horaci**.

SÀTIRA → És el gènere per mitjà del qual **ataquen persones, institucions i costums de la societat romana**. Un dels autors més importants és **Horaci**.

DIDÀCTICA → Pertanyen a aquest gènere totes les obres que pretenen **instruir o adoctrinar el lector**. Tenim diversos subgèneres: la poesia didàctica, la faula, la prosa científica, jurídica, mèdica, tècnica... Destaquem **Fedre (faules) i Lucreci (didàctica)**.

ORATÒRIA → El seu desenvolupament es vincula al de la República i fou un **instrument molt preuat per a influir en l'opinió pública**. Destaquem **Ciceró**.

HISTÒRIA → Va sorgir a Roma a mode d'imitació dels historiògrafs grecs. Gènere literari en el que es pretén **fer compatibles la narració d'esdeveniments històrics i la bellesa del llenguatge**. Destaquem **Juli Cèsar i Titus Livi**.

NOVEL·LA → Gènere literari caracteritzat per **relatar esdeveniments, ficticis o reals**. Destaquem **Petroni i Apuleu**.

FILOSOFIA → La filosofia fou un gènere que va **seguir els dictats i corrents de la filosofia grega, sense aportar-hi res d'original**. Destaquem **Ciceró i Sèneca**.

EL TEATRE ROMÀ

4. ORÍGENS DEL TEATRE ROMÀ

L'activitat dramàtica preliterària té orígens remotes i no pas romans. Apareix relacionada amb les cerimònies religioses, en les que un cert grau d'expressió corporal havia d'acompanyar els rituals litúrgics. Aquestes manifestacions dramàtiques populars, són les següents:

- Versos o cants **FESCENNINS** → Eren diàlegs en vers, de contingut satíric o llicenciosos, **entre pagesos, on s'insultaven amb enginy i sense mala intenció**.
- **ATEL·LANES** → Representacions que tenien com a finalitat, **ridiculitzar una situació o un ofici concret**, i estaven basades en **la improvisació breu de caràcter satíric o burlesc**. És a dir, els actors, a partir d'una trama, **acaben dialogant sobre temes jocosos i burlescos**.
- **MIMS** → Representacions curtes i senzilles on tenien una gran importància **els gestos amb què s'escenifiquen costums, al·lusions polítiques o sàtires religioses**. Les al·lusions eren habitualment sobre **temes sexuals** i estaven carregades d'**erotisme**.
- **PANTOMIMA** → Obra **basada en la dansa i la mímica**, representada per **un sol actor que encarnava diversos personatges**.

5. LA COMÈDIA LLATINA

Les comèdies llatines s'inspiraven fonamentalment en la **comèdia nova grega** (s. IV-III aC), en què els **protagonistes eren homes del carrer** i les **accions de la vida quotidiana**. Hi havia dos tipus de comèdia:

- **COMOEDIA PALLIATA** → El tema era típicament grec i els personatges es vestien amb ell *pallium* una mena de capa característica dels grecs.
- **COMOEDIA TOGATA** → Va sorgir en decaure la *comoedia palliata* i era bàsicament el mateix però el tema era romà i els personatges vestien la *toga*, element típic dels romans.

Els comediògrafs més importants de la literatura llatina van ser **Plaute i Terenci**.

5.1. PLAUTE (254-184 aC)

Titus Maccus Plautus és considerat l'autor còmic més genuí de la literatura romana i el **millor comediògraf llatí**. Va néixer cap a l'any 254 aC en un poble de l'Úmbria. Va exercir diverses professions a Roma i es va iniciar en la dramaturgia com a empresari teatral, fins que es va arruïnar. Després es va dedicar a escriure comèdies que ell mateix representava i va aconseguir grans èxits.

Les seves obres més destacades de les cent que va escriure són:

- **La comèdia de l'olla (*Aulularia*)** → Plaute fa que el públic es diverteixi amb els maldecaps que pateix un vell avar, Euclió, quan troba una olla plena de monedes d'or.
- **El militar fanfarró (*Miles gloriosus*)** → Plaute es burla d'un militar que es creu el més valent de tots i un extraordinari conqueridor de dones.
- **L'amfitrió (*Amphitruo*)** → Plaute relata les aventures de Júpiter, que, enamorat d'Alcmena, suplanta la personalitat del seu marit, Amfitrió, i fa creure la noia que ell és el seu marit que torna de la guerra.
- **Menecmes** → Un personatge busca el seu germà bessó, a qui no ha vist mai, i viu nombroses aventures fins que el troba.

ARGUMENT:

L'obra de Plaute es caracteritza per la seva **senzillesa**, ja que **els arguments de les seves obres poden reduir-se a esquemes molt similars**, en els quals no hi ha cap tipus de reflexió filosòfica. En canvi, el que sí s'aprecia és una gran inspiració i un magnífic sentit de l'humor i de l'espectacle.

Tots els **arguments** de les seves obres estan **presos de la comèdia nova grega (*imitatio*)** i per adaptar-les al gust dels espectadors romans; les tallaven, les intercalaven i fins i tot fonien els arguments de varies comèdies originals (*contaminatio*); tot i això Plaute demostra una gran capacitat d'invenció en el desenvolupament de les comèdies.

Així doncs, tots els arguments són semblants i solen girar a l'entorn dels embolics amorosos entre **el jove i la prostituta**. Al final sol descobrir-se que és una persona lliure que intenta solucionar l'esclau protagonista, enredant els pares del noi i el propietari del prostíbul a canvi de la llibertat.

PERSONATGES:

Els *dramatis personae* de Plaute són plans i constitueixen una successió de tipus que formen part de la societat romana. són personatges convencionals; **paràsits** que afalaguen per aconseguir invitacions per menjar; **esclaus murris** que intenten solucionar els problemes amorosos dels seus joves amos enganyant els pares; **militars fanfarrons** que són sempre ridiculitzats; **noies** que només pensen en l'amor i el matrimoni...

A través d'aquests personatges, Plaute reflecteix l'ambient que l'envolta, recollint les inquietuds de la societat romana del seu temps. L'autor va viure una època en què es van produir grans canvis amb l'arribada dels primers esclaus a Roma, després de la segona guerra púnica, motiu del protagonisme dels esclaus en les seves obres. Apareixen també reflectits els valors morals del moment: **el respecte pels costums, la desconfiança envers les passions amoroses, el sentit del deure cívic i la crítica a la manera de viure dels grecs**.

Destaquem **l'alegria i la vitalitat** que desprenen els seus textos quan els personatges s'atreveixen a burlar-se d'ells mateixos o fins i tot de l'espectacle mateix, per tal de divertir els espectadors.

Plaute combina tots els tipus de registres del llenguatge: utilitza la **llengua formalista** de la religió i el Dret romans; no rebutja un cert **lirisme** en situacions en les que expressa el sentiment de dos amants; reproduceix a la perfecció **l'argot dels esclaus**, a través de la creació de noves paraules amb una intenció burlesca i la reproducció i invenció d'insults, malnoms i jocs de paraules que provocaven en l'espectador una **impressió de llengua viva i real**.

ESTRUCTURA:

L'estructura de les comèdies de Plaute és la següent: un **pròleg**, que explica l'argument i uns paràgrafs amb què es pretén disposar benèvolament l'ànim dels espectadors (*captatio benevolentiae*); una **part dialogada** (*diverbia*), **escenes recitades** (*cantica*) amb acompanyament musical i **escenes cantades** (*mutatis modis cantica*) en les que un cantaire recitava acompanyat amb el so d'una flauta mentre l'actor executava en escena la mímica de la recitació. **No hi havia cor** o quedava reduït a funcions accessòries.

INFLUÈNCIA:

Molts autors, sobretot, a partir del Renaixement han seguit les petjades de Plaute i les seves obres es continuen representant avui; com **Molière** (*L'avar*), **Camoës** (*Os anfitriões*), **Shakespeare** (*El mercader de Venècia*), entre d'altres.

5.2. TERENCEI (190-159 aC)

Publius Terentius Afèr va néixer l'any 190 aC a la ciutat de Cartago. Va arribar de nen a Roma com a esclau. És el segon gran autor de comèdies a Roma, però l'estil de la seva obra és molt diferent del de Plaute; encara que els seus arguments també són d'origen grec, Terenci escriu, més que obres còmiques, **comèdies de caire moralitzant**, que podem qualificar de **psicològiques**. Les seves obres **no tenen la força i el ritme** de les de Plaute però sí presenten una estructura formal més acabada. Són conegudes com *comoediae statariae* o **comèdies sense acció**, en contraposició a les de Plaute que solen rebre el nom de *comoediae motoriae* o comèdies esbojarrades.

ORATÒRIA

6. INTRODUCCIÓ

S'entén per oratòria l'art de parlar bé i embellir la expressió **per tal d'aconseguir persuadir, delectar o commoure** (*docere, delectare, movere*).

Com els altres gèneres literaris, també és una creació grega que va esdevenir en un dels gèneres més genuïns de la literatura llatina, ja que exercí una gran influència en el poble romà sobre el qual requeia, durant la República, la decisió dels afers col·lectius. Els **tribunals de justícia**, els **debats al Senat** i les **assemblees populars** foren els principals escenaris que van permetre el desenvolupament d'aquest gènere.

A Roma va haver-hi molts grans oradors; la **facilitat de paraula** (*facundia*) era una qualitat necessària per triomfar en aquest gènere, però aquests oradors tenien “*eloqüència natural*”, no pels exercicis preparatoris, ni per l’estudi d’unes regles determinades, sinó *rem tene, verba sequentur* (domina l’assumpte i les paraules fluiran per si mateixes).

Tot bon discurs ha de presentar quatre parts ben diferenciades:

- El **proemi** o **introducció** (*exordium*) → L’orador tracta de guanyar-se l’atenció i la simpatia del públic (*captatio benevolentiae*) i enuncia el contingut del discurs.
- L’**exposició** (*expositio*) → Breu i concisa dels fets que es tractaran, per tal de situar l’auditori en el context del tema.
- L’**argumentació** (*argumentatio*) → Consisteix a definir clarament el punt de debat, a provar les raons que defensa l’orador i a atacar les de l’oponent.
- La **conclusió** (*peroratio*) → L’orador ha de resumir els arguments donats i intentar atreure l’auditori cap a la seva posició.

Aquesta estructura ha de ser bastida amb les cinc parts de l’art de l’oratòria:

- **Inventio** → Consisteix a cercar els temes i els arguments adequats al discurs. És la part més important de l’argumentació.
- **Dispositio** → Art de distribuir els diferents temes i arguments en l’ordre més idoni.
- **Elocutio** → Recerca dels mots i de les frases més adequades per tal que el missatge resulti convincent.
- **Memoria** → Art de saber memoritzar l’ordre dels temes, dels arguments i de les frases. Els discursos mai podien ser llegits.
- **Actio** → Posada en escena del discurs, que ha de tenir en compte el gest i la dicció, és a dir, la dramatització més convincent al tipus de discurs que s’ha de pronunciar.

Segons el tema, el lloc i la intenció de l’orador distingim tres tipus de discursos:

- **Judicial** o **forense** (*genus iudicale*) → L’orador es proposa aconseguir una decisió judicial sobre si es *iustum* o *iniustum*, és a dir, si està d’acord o no.
- **Deliberatiu** (*genus deliberativum*) → Discurs polític pronunciat davant l’assemblea del poble on l’orador recomana o desaconsella una determinada opció.

- **Demostratiu** (*genus demonstrativum*) → Lloança o vituperi d'una persona. En aquest gènere s'inclouen els panegírics i les *laudationes funebres*, discursos pronunciats en les honres fúnebres de determinats personatges per tal de lloar les seves virtuts.

6.1. L'ORATÒRIA ABANS DE CICERÓ

No és sorprenent que en una societat com la romana, en què la participació política era un dret i un deure i el ciutadà ideal era un “*uir bonus dicendi peritus*” (home bo i coneixedor de l'art de parlar bé). L'art de parlar bé esdevingué un dels gèneres literaris més distingits a Roma.

L'inici de l'oratoria a Roma fou el *discurs d'Agripa*, el 492 aC per evitar la secessió de la plebs. L'**orador romà més antic és Api Claudi el Cec**, cònsol l'any 307 aC, famós per un discurs que va pronunciar contra Pirros, rei de l'Epir. Tot i això, es considera que l'oratoria com a gènere literari comença amb Marc Porci Cató que va establir la base teòrica de l'oratoria romana: “*rem tene, verba sequuntur*”.

Al llarg del segle II aC, l'oratoria evoluciona i s'enforteix, assumint la **influència hel·lenística, sense perdre els seus trets característics**. Apareixen els pioners del “*purus sermo*”, influència dels quals arriba fins al mateix Ciceró.

6.2. CICERÓ (106-43 aC)

Marcus Tullius Cicero va ser el orador llatí més important. va néixer a Arpínum i pertanyia a una família de cavallers (*equites*) sense avantpassats nobles i, per tant, com a “*homo novus*”, tenia poques possibilitats d'accedir a les magistratures més importants.

Després d'acabar els seus estudis va adquirir una gran reputació i clientela com a advocat. Actuant Ciceró com a fiscal acusant un governador provincial corrupte i fent uns discursos admirables (*Verrines*), es va fer famós i va progressar el política. Alhora que exercia com a advocat, va intentar unir els interessos de totes les classes socials benestants. Això va fer que, després d'haver ocupat tots els càrrecs previs, va ser escollit cònsol l'any 63 aC. Per motius polítics, després dels seus quatre discursos més famosos (*Contra Catilina*), s'exilia a Dirràquium. Una vegada tornà a Roma, va reprendre la seva vida política uns anys.

Quan va retirar-se de la política es va dedicar a la creació literària i publica, entre d'altres, les obres de retòrica *Sobre l'orador* i *L'orador*. Una vegada va morir Cèsar, Ciceró va escriure uns discursos anomenats *Filípiques* contra el seu successor, Marc Antoni, que va exigir a Octavi un càstig per Ciceró, el qual morí assassinat l'any 43 aC.

L'ORATÒRIA I LA RETÒRICA DE CICERÓ:

Ciceró preparava molt a fons el pla del seu discurs i en redactava certes parts; tot seguit, el pronunciava, analitzant l'actitud dels assistents en els diversos moments del procés i, finalment, premia notes de discurs que havia pronunciat i el tornava a elaborar donant-li un caràcter literari més evident.

- **Discursos judicials** → Pronunciats davant d'un tribunal **en defensa d'algú (Pro...)** o **bé contra algú (In...)**: *Pro Archia poeta* (62 aC), *In C. Verrem* (70 aC).
- **Discursos polítics** → Pronunciats al fòrum o al Senat: *In L. Catilinam* (63 aC), *In M. Antonium orationes Philippicae* (44-43 aC).

Ciceró també va escriure tractats teòrics de retòrica, en els quals exposava els seus punts de vista sobre la manera de compondre un discurs i els coneixements que ha de tenir un orador i la teoria dels seus predecessors grecs i romans. Les seves obres més importants són:

- *De oratore* (55 aC) → Tractat sobre la formació de l'orador i els criteris de proporció que ha de mantenir un text.
- *Brutus* (46 aC) → Història de l'eloqüència romana.
- *Orator* (46 aC) → Retrat de l'orador ideal.

L'OBRA DE CICERÓ:

Podem agrupar la seva producció en quatre grans apartats: les **obres de caràcter filosòfic i de teoria política**; les **obres sobre retòrica**; les **obres sobre la pràctica oratòria**, és a dir, els discursos; i, finalment, l'**obra personal**, representada per les cartes.

Les obres de caràcter filosòfic coincideixen amb els períodes en què es retirà de la vida política activa i són reflexions generals entorn temes com ara **l'amistat, la vellesa, els deures del ciutadà, la república, les lleis, la religió i la superstició, la uirtus...**

6.3. L'ORATÒRIA DESPRÉS DE CICERÓ

A finals de la República, l'oratòria política entra en fase de decadència, que s'accentua amb la instauració del nou règim, el principat i es fa evident cap al final del segle I dC. Aquesta situació es denuncia per Tàcit en una petita obra titulada *El diàleg dels oradors* i sobretot, per Quintilià, al qual devem la publicació de les *Institutiones oratoriae*, orientades a l'ensenyament de la retòrica. Destaquen els **panegírics** per la seva bellesa formal (*Panegíric a Trajà*, Plini el Jove) i també els discursos solemnes de tema monogràfics (*Flòrides*, Apuleu).

HISTORIOGRAFIA

7. CARACTERÍSTIQUES GENERALS

La història és el gènere en prosa més important de la literatura romana pel número, la qualitat i la varietat d'autors i obres. Els romans van utilitzar la història com a instrument polític, ja fos per a **justificar la seva supremacia sobre la resta de pobles (Titus Livi)**, per destacar el protagonisme de les famílies dominants (**analistes**), per a **criticar la noblesa romana (Sal·lusti)**, per a **defensar la pròpia actuació política (Cèsar)** o per **criticar un règim polític (Tàcit)**. Per assolir aquests objectius no només van fer servir la **elecció** i la **presentació dels fets**, sinó també la **manifestació de les seves opinions**; de manera directa, a través d'intervencions en primera persona, o de manera indirecta, a través dels abundants discursos posats en boca dels seus protagonistes.

Així doncs, cal llegir aquest textos recordant que, per damunt de l'objectiu d'exposar la veritat; **preval l'interès per destacar el valor moral del que es narra i la qualitat literaria de l'escrit.**

8. AUTORS I OBRES

Els primers historiadors escrivien la seva obra en grec, ja que desitjaven glorificar roma seguint els costums del món hel·lenístic o bé perquè la llengua llatina encara no els semblava prou adient per redactar aquest tipus d'obres.

- **MARC PORCI CATÓ** (II aC) → Escriu **Orígenes**, on va deixar fixades les característiques bàsiques del gènere historiogràfic.
- **ANNALISTES** → Narraven els esdeveniments històrics més importants **any per any**. D'aquests autors destaquem la voluntat per descobrir i mostrar la veritat dels fets. Aquesta tendència va ser valorada i empleada per Tit Livi.

8.1. CÈSAR (100-44 aC)

Gaius Juli Cèsar va néixer a Roma l'any 100 aC. Formava part d'una família aristocràtica però arruinada. La vida i l'obra literària i política de Cèsar es confonen amb la història dels últims temps de la República romana. Quan era jove, durant les guerres civils entre Marius i Sul·la, es va posar de part del partit popular i va ser perseguit pel dictador. Una vegada mort i ja en edat madura, Cèsar torna a roma i comença la seva carrera política després de completar la seva preparació retòrica i jurídica.

OBRA DE CÈSAR

Seguint la tradició dels autobiògrafs, Cèsar escriu els seus *Comentarii rerum gestarum*, que componen set llibres *De bello Gallico* i tres *De bello civili*. Els *Comentarii* no són *Historiae*, sinó uns apunts i esquemes sobre els quals es fa la redacció definitiva. Amb tot, els *Comentarii* de Cèsar són de tal concisió i bellesa literària que cap historiador posterior va poder superar-los.

- *Comentarii de bello Gallico* → Narren la conquesta de les Gàl·lies entre el 58 i el 52 aC; cadascun dels set llibres correspon a un any. Les fonts que utilitza per a la seva elaboració són els **parts de guerra dels seus oficials**, els **apunts personals** i els **informes que enviava al Senat** per justificar les seves intervencions en els assumptes gals.
- *Comentarii de bello civili* → Narren la guerra civil contra el senat i Pompeu; el **primer i el segon llibre** corresponen a l'any 49 i el tercer a l'any 48. Utilitza amb més freqüència els **informes dels seus lloctinents**, ja que la guerra es desenvolupa en fronts diferents.
- ***Corpus Caesarianum***:
  - El vuitè llibre de *De bello Gallico* va ser escrit pel lloctinent Cèsar Aulus Hirici per omplir el període 51-50 aC.
  - El *Bellum Alexandrinum*, el *Bellum Africanum* i el *Bellum Hispaniense* van ser escrits per oficials de menys habilitats estilístiques per narrar les campanyes dels anys 47, 46 i 45 contra els últims focus pompeians.

VALORACIÓ DE CÈSAR

- **Com a historiador** → Sempre ha estat considerat model d'imparcialitat malgrat que l'objecte dels seus *Comentarii* és la conquesta de les Gàl·lies, que va realitzar per iniciativa personal. Dona objectivitat parlant de si mateix en tercera persona, evitant l'ús de l'*ego*.
- **Com a literat** → És considerat, juntament amb Ciceró, el major estilista de la prosa llatina clàssica. La seva principal característica es la concisió, diu allò que vol dir sense fer ús de cap paraula supèrflua.

8.2. TIT LIVI (59 - 17 aC)

Tit Livi va néixer a la ciutat de Pàdua, al nord de la Península Itàlica. Va dedicar-se als estudis de la filosofia i de la retòrica i se'n va anar a viure a Roma, on va entrar en els cercles íntims de la família d'August i va ser professor de Claudi, que va acabar sent emperador.

L'OBRA DE TIT LIVI

Tit Livi va redactar la història de Roma començant des dels seus orígens, ***Ab urbe condita libri***, composta per 142 llibres dels quals només s'han conservat de l'1 al 10 i del 20 al 45. Aquesta obra començava amb els antecedents de la fundació de la ciutat i acabava amb els esdeveniments de l'any 9 aC, comprnent els fets històrics i llegendaris de Roma al llarg d'uns 745 anys.

Tit Livi creu que la utilitat de la història és l'ensenyament que se'n pot extreure de la mateixa, seguint la idea de Ciceró, segons el qual l'historiador ha de ser veraç i eloqüent, és a dir **ha d'explicar els fets històrics d'una manera imparcial, emprant un estil clar i entenedor, de manera que resulti com més agradable millor.**

La posterioritat ha magnificat els fets i els exemples de virtut que Tit Livi ens explica en la seva obra, com van fer molts pintors i escultors, per exemple amb *El rapte de les sabines*, *El jurament dels horacis*, *La violació de Lucrecia...*